

SELECTIE OF LOTING

HET ONGELUK VAN DE SLIMMEN

J. Stam,
Neuroloog,
Universiteit van Amsterdam

Correspondentieadres:
Academisch Medisch Centrum
Neurologie
Meibergdreef 9
1105 AZ Amsterdam Zuidoost

*I*n het "Bulletin Medisch Onderwijs" van juni 1988 geeft

L. N. Bouman, zijn visie op selectie in de medische studie. De aanleiding tot zijn stuk, getiteld: "Is Geluk Alleen met de Dommen?", is het verschijnen van het concept ontwerp van de Wet Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW). In deze WHW wordt onder andere voorgesteld om de bestaande beperkingen voor toegang tot het eerste studiejaar grotendeels op te heffen, en pas na afloop van het eerste jaar te bepalen welke studenten verder kunnen studeren.

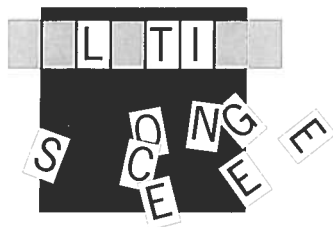
Over het eerste gedeelte van de voorgenomen maatregel bestaat vermoedelijk weinig verschil van mening: een propedeuse met mogelijk zo'n 400 studenten, waarvan minder dan de helft kan doorstuderen, is een onderwijskundige en organisatorische ramp. Het tweede deel van deze maatregel, beperking van de mogelijkheid om verder te studeren na het eerste studiejaar, maakt de discussie over de beste manier van selecteren weer actueel.

Bouman verklaart zich, onder de ook door hem betreurde omstandigheden die het gevolg zouden zijn van invoering van de WHW, een voorstander van loting onder degenen die slagen voor de propedeuse, ongeacht het behaalde studieresultaat (een ongewogen loting).

Eén van de voornaamste redenen om selectie af te wijzen is voor Bouman het feit dat geen enkel systeem van selectie kan voorspellen welke studenten wel, en welke geen goede artsen zullen worden. Sterker nog, volgens Bouman is niet eens goed bekend wat we onder goede of slechte artsen moeten verstaan. Om te beginnen is dit argument, als het al geldig is, natuurlijk evenzeer van toepassing op loting en helpt het de discussie dus niet veel verder. Er wordt hier aan een systeem van selectie de onrealistisch zware eis gesteld te voorspellen hoe iemand zich over minimaal zeven jaar in haar of zijn beroep zal gedragen (vijf jaar verdere studie voor de vluggen, geen wachttijden, twee jaar huisartsopleiding, meteen een baan). We zouden zo nog verder kunnen gaan: Niet alleen over zeven jaar moet de dokter bekwaam, ijverig en toegewijd zijn, maar ook over 17, 27 en 37 jaar. Als een selectie-systeem dat niet kan

voorspellen, dan deugt het niet en moeten we maar loten, aldus Bouman.

Twintig jaar geleden, toen de discussie over selectie versus loting actueel was vanwege de enorme toename van medische studenten, stelden de tegenstanders van selectie zich pragmatischer op. Toen was een populair argument dat het onmogelijk was door middel van selectie (bv. op grond van eindexamencijfers) latere studie-resultaten te voorspellen. Dit argument wordt thans nog maar zelden gebruikt, omdat inmiddels aangetoond is dat het onhoudbaar is. Uit diverse onderzoeken, uitgevoerd in verschillende landen, is gebleken dat eindexamencijfers en cijfers behaald in het eerste studiejaar significant gecorreleerd zijn met de resultaten tijdens het vervolg van de medische studie. In Nederland werd dit onlangs bevestigd door het onderzoek van J.J. Baneke bij studenten aan de Universiteit van Amsterdam. Hij vond een duidelijke correlatie tussen eindexamencijfers (vooral voor natuurkunde) en studie-succes in de geneeskunde, tot in het vijfde jaar van de studie. De andere variabelen die Baneke onderzocht, met name geslacht, intelligentie (IQ) en persoonlijkheidskenmerken, hadden daarentegen geen, of een zeer geringe, voorspellende waarde. Een van de weinige persoonlijkheidsvariabelen met een significante correlatie met studiesucces was "Prestatie-motivatie". In gewoon Nederlands: Goede, gemotiveerde leerlingen hebben meer kans om later goede studieresultaten te behalen. Ook zonder 20 jaar onderwijs-research werd dit door sommigen reeds vermoed. Geen enkel selectie-systeem kan garanderen dat een eerstejaars student later een goede dokter zal wor-

den. We kunnen slechts -en dat is moeilijk genoeg- het onderwijs zo proberen in te richten dat de kans dat iemand aan het eind van de studie de gewenste eigenschappen heeft, en ze daarna ook houdt, zo groot mogelijk is.

Dan nu iets over de manier van selecteren. Bouman vermoedt dat selectie op grond van propedeuse-cijfers wel populair zal zijn bij de voorstanders van selectie, en noemt vervolgens de nadelen daarvan. Ik ben het met hem eens dat selectie alleen op grond van cijfers misschien niet de beste methode is, juist omdat iedereen het er wel over eens is dat een goede arts over meer dan alleen cognitieve kwaliteiten moet beschikken. Het is dan ook van groot belang dat er een discussie op gang komt over de wijze waarop geselecteerd moet worden alvorens iemand toe te laten tot een lange, dure opleiding voor een verantwoordelijk beroep. Ook de mogelijkheden van het in Engeland en de USA gebruikelijke interview zouden daarbij onderzocht moeten worden. Anderzijds staat het mijns inziens vast dat bij elk selectie-systeem de studieprestaties, uitgedrukt in cijfers, een rol zullen moeten spelen, al was het maar omdat de voorspellende waarde daarvan vaststaat.

Bouman meent dat studenten met hoge cijfers vooral personen zijn die ijverig, intelligent en ambitieus zijn, die geld hebben ("voor boeken, vragenlijsten, klappers, repetitor") en die beschikken over gerichte belangstelling en geluk. De eerstgenoemde eigenschappen zouden naar mijn mening slechts pleiten voor selectie op grond van cijfers. Iedereen mag hopen dat zijn dokter deze kwaliteiten in ruime mate bezit. Het geld-argument kunnen we niet serieus nemen: Boeken kopen (of lenen) moeten alle studenten, en als het slagen voor een tentamen afhangt van de beschikbaarheid van vragenlijsten deugt het tentamen niet. Onder gerichte belangstelling verstaat Bouman: "solitair thuiswonend, geen maatschappelijk engagement, geen culturele belangstelling". Hier wordt de bekende karikatuur geschetst van de wereldvreemde kamergeleerde, die nergens voor deugt behalve voor goede cijfers halen. Iedere docent die heeft

samengewerkt met meer dan gemiddeld begaafde studenten weet dat het hier geschetste beeld niet klopt: Juist goede studenten hebben vaak een brede belangstelling, zijn nieuwsgierig, veelzijdig en creatief. Of ze "solitair" bij hun ouders wonen (misschien uit geldgebrek; zeker te veel "vragenlijsten en klappers" gekocht) of in een kraakpand doet er in dit verband niet toe.

Verder suggereert Bouman dat goede studenten zo goed zijn omdat ze hun jaargenoten benadelen. Hij spreekt van "criminele en asociale tendenzen", waarover weliswaar "nog weinig inzicht bestaat", maar die voor alle zekerheid toch maar vast genoemd worden. Laten we proberen ons voor te stellen hoe een matige student haar of zijn kansen kan vergroten door jaargenoten te benadelen. Hier zijn enkele suggesties: Lawaai overlast veroorzaken in de collegezaal, valium in de koffie-automaat tijdens het examen, alle "vragenlijsten en klappers" opkopen, enzovoort. Vanzelfsprekend zijn deze maatregelen alleen effectief als ze worden toegepast op een flink deel van de 400 jaargenoten. Of er dan nog tijd overblijft om te studeren is de vraag, maar met een repetitor en wat extra klappers zal het toch wel lukken. Tenslotte wordt ons voorgehouden dat een vorm van selectie op cijfers wel eens "levensgevaarlijk voor de docent" zou kunnen worden. Ik laat de uitwerking van dit argument verder aan de lezer over. In het vervolg van zijn stuk toont Bouman zich bezorgd dat andere studierichtingen een "vergaarbak" voor de "afvallers" van de selectie bij geneeskunde zouden kunnen worden. Als studenten met goede cijfers inderdaad wereldvreemde, solitaire, en criminele uitslovers zijn, zoals we uit zijn betoog zouden kunnen opmaken, dan mogen die andere studies blij zijn dat ze de "afvallers" van de geneeskunde krijgen in plaats van de selectie.

Naast bovengenoemde redenen om tegen selectie te zijn noemt Bouman drie argumenten voor (ongewogen) loting. In de eerste plaats verdedigt hij de huidige propedeuse: "Wie deze haalt is in principe geschikt om de

studie te volgen en dus arts te worden'. De discussie over wat eigenlijk een goede dokter is, en hoezeer we dat niet weten en niet kunnen voorspellen (zie boven) onbreekt hier, en thans wordt gekozen voor een pragmatische benadering: Wie de studie kan volgen kan arts worden. Hiermee kan ik van harte instemmen. De vraag waar het om gaat is echter hoe we bepalen wie geschikt zijn om de studie te volgen, nu de minister van plan is de instroom-beperkingen af te schaffen. Wat niet wordt vermeld bij de verdediging van de bestaande propedeuse is dat de studenten die daaraan deelnemen reeds een vorm van selectie hebben doorlopen, namelijk de loting voor toelating tot de studie, die gelukkig nog steeds gewogen is: hoge eindexamencijfers geven een grotere kans op inloten.

De tweede reden die wordt aangevoerd om voor loting te zijn is het "Brugklas argument": Studenten moeten het eerste jaar studeren om "te leren en te ervaren, niet om te worden getoetst". Ze worden echter wel degelijk getoetst, ook nu, namelijk door middel van de door Bouman verdedigde selectieve propedeuse. Zolang studenten getoetst worden zullen ze vooral zo studeren dat ze de toets halen, en gelijk hebben ze. Een tentamen moet dus zo samengesteld zijn, dat de gewenste manier van studeren er door wordt gestimuleerd, ongeacht of daarna loting of selectie volgt. Het is zelfs voorstelbaar dat een goed tentamen in bovengenoemde zin leidt tot beter studiegedrag als het gevolgd wordt door selectie in plaats van door loting.

Tenslotte het argument van de rechtvaardigheid: iedereen die de propedeuse haalt heeft volgens Bouman het recht om verder te studeren. Dit klinkt mooi, maar het probleem is juist dat dat recht al jaren lang niet uitgeoefend kan worden. We merken het alleen niet zo doordat veel studenten met VWO niet eens aan de propedeuse toekomen, omdat ze worden uitgeloot. Als die wel allemaal mogen beginnen, zoals de WHW wil, dan kan het recht om verder te studeren niet effectief worden om de eenvoudige reden dat daar geen geld voor beschikbaar wordt gesteld. Wat Bouman bedoelt met rechtvaardigheid is: iedereen moet een gelijke kans hebben om door te studeren. Welnu, op dit punt verschillen we fundamenteel van mening: als er relatieve schaarste is aan plaatsen, en die zal er altijd wel zijn, moet juist al het mogelijke

gedaan worden om in ieder geval de meest geschikte studenten van deze mogelijkheden te laten profiteren. Het zou onrechtvaardig zijn om dit niet te doen, zowel tegenover de gemeenschap die het wetenschappelijk onderwijs betaalt, als tegenover de studenten. Dit geldt voor studenten die straks uitstekende resultaten halen en die, omdat het zo "rechtvaardig" is, evenveel kans hebben als degenen voor wie de medische studie eigenlijk te hoog gegrepen is, maar ook voor zwakke studenten die dankzij het lot door mogen leren, om later te ontdekken dat voor banen en vervolgoopleidingen niet wordt geloot, maar gewoon op kwaliteit wordt gelet.

Het is te waarderen dat Bouman met zijn provocerende stuk de discussie over selectie weer heeft geopend. Zijn argumenten tegen selectie en voor loting zijn echter weinig overtuigend. Niet "geluk" moet bepalend zijn of iemand verder kan studeren, maar kwaliteit. Het zou weleens kunnen dat een goed door-dacht, correct uitgevoerd, en rechtvaardig selectie-systeem uiteindelijk het geluk van de "slimmen" en van de "dommen" dient, waarbij in dit verband met geluk iets anders wordt bedoeld dan mazzel.

Gewijzigd overgenomen uit "Verband", maandblad van de faculteit geneeskunde, UvA, december 1988.